

I

(Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi)

ATZINUMI

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EESK 536. PLENĀRSESĪJA, 11.7.2018.–12.7.2018.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Jaunas bezoglekļa, decentralizētas un digitalizētas energoapgādes struktūras ietekme uz nodarbinātību un reģionu ekonomiku”

(pašiniciatīvas atzinums)

(2018/C 367/01)

Ziņotājs: **Lutz RIBBE**

Pilnsapulces lēmums	15.2.2018.
Juridiskais pamats	Reglamenta 29. panta 2. punkts Pašiniciatīvas atzinums
Atbildīgā specializētā nodaļa	Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	28.6.2018.
Pieņemts plenārsesijā	11.7.2018.
Plenārsesija Nr.	536
Balsojuma rezultāts (par/pret/atturas)	123/1/1

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Enerģētikas sistēmas pāreja uz bezoglekļa, decentralizētu un digitalizētu energoapgādi paver plašas iespējas – it īpaši Eiropas mazāk attīstītiem reģioniem un lauku reģioniem. Atjaunojamo energoresursu enerģijas ieguves izvēršana var ļoti pozitīvi ietekmēt nodarbinātību, un šo izvēršanu var organizēt tādā veidā, kas rada pavisam jaunus stimulus reģionu tautsaimniecībai.

1.2. It īpaši jānorāda uz iespējamību, ka Eiropas enerģētikas politikas pozitīvā ietekme varētu pastiprināt kohēzijas politikas pozitīvo ietekmi un otrādi. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) pauž nožēlu par to, ka ne Komisija, ne dalībvalstis pietiekami neizprot šo iespēju, nemaz nerunājot par tās izmantošanu.

1.3. Pēc kohēzijas politikas pārorientēšanas tā veicina atjaunojamo energoresursu enerģijas ieguvu un energoefektivitātes paaugstināšanu, un EESK to vērtē atzinīgi. Taču Eiropas enerģētikas politika līdz šim gandrīz nemaz neatbalsta kohēzijas politikas īstenošanu. Trūkst izpratnes par to, ka atjaunojamo energoresursu enerģijas ieguve varētu ievērojami veicināt tieši mazāk attīstītu reģionu tautsaimniecības attīstību. Tā tiek izniekots milzīgs reģionu izaugsmes politikas potenciāls.

1.4. Ja vēlamies atraišīt šo potenciālu, jānodrošina reģioniem tādi apstākļi un atbalsts, lai tie, izvēršot atjaunojamo energoresursu enerģijas ieguvu un veidojot ar to saistīto īpašo infrastruktūru, radītu stimulus reģionu tautsaimniecības izaugsmei un panāktu, ka plaša sabiedrība iesaistās šīs izaugsmes nodrošināšanā. Vērtības radišanai reģionos īpaši svarīgs ir tāds iesaistīšanas veids kā patērētāju lomas palielināšana, jo ražojošie patērētāji, arī pateicoties digitalizācijai, varētu uzņemties pavisam jaunus pienākumus enerģētikas jomā, kļūt par ekonomikas dalībniekiem un ar tādu pieeju kā klimata augšupēja aizsardzība atbalstīt lielāku politisku mērķu sasniegšanu.

1.5. Ir svarīgi reģionu tautsaimniecībā īstenot visaptverošu pieeju atjaunojamo energoresursu enerģijas ieguves izvēšanai. Tas nozīmē, ka atjaunojamo energoresursu enerģijas ražošana un izmantošana, proti, elektroenerģijas, siltuma un mobilitātes nozare, tiek koordinētas vietējā līmenī. Mākslīgais intelekts un viedtīkli (*smart grids*) šajā saistībā varētu dot nozīmīgu ieguldījumu.

1.6. Par to, cik lielā mērā reģioniem tas izdodas, liecina attiecība starp reģionā pieprasīto enerģiju un reģionā saražoto vai saražojamo atjaunojamo energoresursu enerģiju. EESK iesaka reģionu enerģijas aprites ekonomikas plānos veikt analīzi, kas paver iespēju niansēti novērtēt atjaunojamo energoresursu enerģijas ieguves radīto potenciālu katra atsevišķā reģiona tautsaimniecībā. Plānos būtu arī jāatspoguļo ar nodarbinātības politiku saistītā ietekme uz attiecīgo reģionu. Tas jā dara, jo enerģētikas pārkārtošanā, kā zināms, gan tiek radīts vairāk darbvietu nekā līdzšinējā enerģētikas sistēmā, taču būs reģioni, kas no šīs ietekmes gūs lielāku labumu nekā citi reģioni.

1.7. Reģionu enerģijas aprites ekonomikas plānus varētu izmantot par pamatu strukturētam un niansētam dialogam ar vietējiem iedzīvotājiem, un šāds dialogs ir svarīgs, lai a) saņemtu vai panāktu vietējās sabiedrības atbalstu atjaunojamo energoresursu enerģijas ieguvei un b) stiprinātu reģionālās uzņēmējdarbības vietas. EESK pauž izbrīnu par to, ka šāda analīze līdz šim ir veikta ļoti reti.

1.8. Visaptveroša reģionu tautsaimniecībā īstenota pieeja atjaunojamo energoresursu enerģijas ieguves izvēšanai varētu dot būtisku ieguldījumu ne tikai Eiropas kohēzijas politikā. Par šādas pieejas lietderību liecina arī virkne ar enerģētikas politiku saistītu iemeslu (energoatkarības un enerģētiskās nabadzības mazināšana, atbalsts nozaru sasaistei, digitalizācijas inovatīvā potenciāla izmantošana, tīklu noslodzes mazināšana).

1.9. Tāpēc EESK aicina Komisiju un dalībvalstis veikt pasākumus, kas vajadzīgi, lai reģionu tautsaimniecībā tiktu īstenota visaptveroša pieeja atjaunojamo energoresursu enerģijas ieguves izvēšanai, proti, definēt enerģijas reģionus, sniegt atbalstu centieniem empīriski novērtēt attiecību starp reģionā pieprasīto enerģiju un reģionā saražoto vai saražojamo enerģiju, atbalstīt mērķorientētu apmācību un tālākizglītību, stimulēt īstenošanu, piemēram, atbalstot atjaunojamo energoresursu enerģijas infrastruktūras izveidi, nodrošinot tīklu atvēršanu un panākot tīkla izmaksām atbilstošu cenu noteikšanu.

2. Vispārīga informācija

2.1. Eiropas Savienība saskaras ar nozīmīgām pārmaiņām energoapgādes jomā un enerģētikas politikā. Šīs pārmaiņas skar ne tikai ražošanu (oglekli saturošu fosilo enerģijas nesēju izmantošana tiek aizstāta ar atjaunojamo energoresursu enerģijas ieguvu), notiks arī būtiskas strukturālas pārmaiņas, kas saistītas gan ar enerģijas ražošanas vietu (pāreja no centrālām lielām spēkstacijām uz decentralizētām struktūrām), gan pakalpojumu sniedzēju un patēriņa struktūru (jaunas ieinteresētās personas, kā arī patēriņa un sadales modeļi, kuri rodas arī digitalizācijas dēļ).

2.2. EESK dažādos atzinumos jau ir aplūkojusi enerģētikas pārkārtošanas ietekmi uz reģioniem, kuri tiks ietekmēti negatīvi, piemēram, ogļu ieguves reģioniem⁽¹⁾. Šādos reģionos daļa cilvēku jau ir zaudējuši darbu; vēl citu darbvietu likvidēšanu būs ļoti grūti novērst. Tādēļ īpaši svarīgi ir savlaicīgi apzināties, ka notiek strukturālas pārmaiņas, un politikā tām pievērst uzmanību, lai ekonomiskās un sociālās sekas būtu pēc iespējas mazākas un tiktu ierobežotas. EESK atzinīgi vērtē Komisijas pirmās iniciatīvas šajā jomā⁽²⁾.

2.3. Tomēr EESK ir jau ievērojusi, ka pozitīvās pārmaiņas, kas var ietekmēt, piemēram, pievienotās vērtības radišanu reģionos un darbvietu izveidi, līdz šim tiek apspriestas tikai garāmejojot. Kaut arī spēkā esošās direktīvas par atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanu (2009/28/EK) apsvērumos Komisija dažādās vietās norāda uz atjaunojamo energoresursu izmantošanas nozīmi reģionu tautsaimniecības attīstībā, EESK, veicot analīzi, nācies secināt, ka a) nav gandrīz

⁽¹⁾ OV C 303, 19.8.2016., 1. lpp.

⁽²⁾ https://ec.europa.eu/info/news/no-region-left-behind-launch-platform-coal-regions-transition-2017-dec-08_en

nekādu pētījumu par atjaunojamo resursu enerģijas ieguves iespējamo ietekmi uz reģionu tautsaimniecību un ka b) Komisijai un arī dalībvalstīm nav stratēģijas, kuras mērķis būtu enerģētikas politikas un reģionālās attīstības mērķtiecīgāka sasaistīšana. Tādēļ jāsecina, ka nav vērojami gandrīz nekādi centieni īstenot politisku stratēģiju minētā potenciāla pilnīgai atraisīšanai.

2.4. Neraugoties uz to, Eiropā ir daudz pozitīvu augšupējas rīcības piemēru, kas liecina par atjaunojamo energoresursu enerģijas ieguvu vietējā un reģionālajā līmenī. Kā nejašu piemēru var minēt Francijas austrumu daļas pilsētu Langru (10 000 iedzīvotāji), kur tika ierīkota malkas apkures stacija, kas piecus kilometru garā centralizētās siltumapgādes tīklā apgādā 22 ūdens uzsildīšanas iekārtas un tieši arī viesnīcu, ūdens atrakciju parku un veco ļaužu pansionātu; gadā tiek ietaupītas 3 400 tonnu CO₂. Saistībā ar šādām iniciatīvām nākas secināt, ka ļoti reti un nesistemātiski tiek novērtēta to nozīme reģionu tautsaimniecībā. Šajā saistībā jākonstatē, ka ļoti trūkst statistikas informācijas.

2.5. Savukārt Feldheimā (pie Berlīnes) jau aptuveni 20 gadus vietējie resursi tiek konsekventi izmantoti vietējās enerģijas ražošanai un energoapgādei un tiek apkopota precīza informācija par ietekmi uz reģiona tautsaimniecību. Pašlaik tiek saražots vairākas reizes vairāk elektroenerģijas, nekā ciemam vajadzīgs, un siltuma pieprasījums tiek apmierināts pilnībā. Līdztekus tiešajiem ienākumiem no enerģijas pārdošanas izdevies ievērojami samazināt izdevumus: ciema iedzīvotāji maksā 16,6 centus par kWh, kas ir tikai nedaudz vairāk nekā 50 % no elektroenerģijas vidējās cenas Vācijā. Konsekventi veidotā enerģijas aprites ekonomikā ļoti cieši tiek iesaistīti vietējie iedzīvotāji, kuri ir tās virzītājspēks⁽³⁾.

EESK uzskata, ka svarīgs ir vispārējs salīdzinājums, kurā līdztekus iespējamai pozitīvai ietekmei uz reģionu tautsaimniecību tiek atspoguļota minētā enerģētikas pārkārtošanas negatīvā ietekme.

2.6. Šā pašiniciatīvas atzinuma mērķis ir sekmēt pūliņus beidzot sāk padziļinātas debates, kurās tiek minētas gan iespējas un paraugpieejas, gan arī trūkumi.

3. Atjaunojamo energoresursu enerģijas nozīme Eiropas un tās reģionu ekonomiskajā un sociālajā attīstībā

3.1. ES ir pasaulē lielākā enerģijas importētāja; katru gadu 53 % vajadzīgās primārās enerģijas tiek importēti par kopējo summu, kas pārsniedz 400 miljardus EUR. Eiropas Savienības energoatkarība ir nopietna ekonomiska un ģeopolitiska problēma.

3.2. Eiropas enerģētikas savienības mērķis ir a) palielināt Eiropas energoapgādes drošību, samazinot enerģijas importu, b) veicināt klimata aizsardzību un c) radīt jaunas darbvietas. EESK uzskata, ka šis Eiropas makroekonomikas mērķis ir lietderīgs un būtu jāpiemēro arī reģionālā līmenī.

3.3. Tāpēc atjaunojamo energoresursu kā vietējo enerģijas avotu, kas atšķirībā no fosilajiem resursiem ir pieejami visos Savienības reģionos, izmantošanas veicināšana ir jāaplūko ne tikai klimata aizsardzības apsvērumu dēļ, bet tā jāuzskata arī par reģionu tautsaimniecībai svarīgu mērķi: enerģijas ražošana varētu stimulēt reģionu tautsaimniecību, un tai tas būtu jādara.

3.4. Jo labāk izdosies nodrošināt reģionālo dalībnieku (iedzīvotāju, reģionu uzņēmumu vai pašu vietējo kopienu) ekonomisko dalību šajā procesā, jo lielāks būs atbalsts, kas vajadzīgs, lai varētu izveidot atjaunojamo energoresursu enerģijas ieguves infrastruktūru. Ar atjaunojamo energoresursu enerģijas ieguvu radītā reģionālā pievienotā vērtība palielinās atkarībā no tā, cik aktīvi tiek iesaistītas reģionālās ieinteresētās personas.

3.5. To, kā šāda ekonomiska līdzdalība tieši var izpausties, var raksturot, niansēti aplūkojot ar atjaunojamo energoresursu enerģiju saistīto pievienotās vērtības radīšanas ķēdi.

⁽³⁾ Lai iegūtu sīkāku informāciju, skatīt gadījuma pētījumu, kas 2018. gada 31. maijā tika prezentēts EESK uzklauššanas sanāksmē "Enerģētikas pārkārtošana Eiropas reģionos – pārejas uz viedu un bezoglekļa energoapgādi ietekmes uz reģionu tautsaimniecību novērtējums". <https://www.eesc.europa.eu/en/news-media/presentations/presentation-michael-knape>

- Vispirms jāmin faktiskais **ieguldījums** atjaunojamo energoresursu enerģijas ieguves iekārtās: pašas iekārtas lielākoties tiek importētas no citiem reģioniem. Tas pats attiecas uz **plānošanas procesu**, ko – it īpaši lielāku projektu gadījumā – bieži vien veic inženieru vai izstrādes biroji, kuri paši neatrodas attiecīgajā reģionā; tāpēc ietekme uz reģionālo ekonomiku ir diezgan ierobežota.
- Turpretim tiešu reģionālo pievienoto vērtību rada iekārtu **ekspluatācijas un uzturēšanas izmaksas**. Tomēr atjaunojamo energoresursu enerģijas ieguves iekārtām šīs izmaksas ir salīdzinoši nelielas. Pozitīva ietekme, piemēram, saistībā ar vēja parkiem vai saules fotoelementu iekārtām, kas izvietotas uz zemes, ir nomas maksājumiem vietējiem zemesgabalu īpašniekiem, kā arī iespējamiem pašvaldību **nodokļu ieņēmumiem**.
- Faktiskais ekonomiskais ieguvums no atjaunojamo energoresursu enerģijas ieguves iekārtām rodas, izmantojot un **pārdodot saražoto enerģiju**. Reģionu tautsaimniecībā izšķiroša nozīme ir tam, kas ir iekārtu operators un kas no to ekspluatācijas var gūt peļņu.

3.6. Viena no ekonomiskās dalības izpausmēm ir reģionālās darbvietas, ko enerģētikas nozarē var radīt, izvēršot atjaunojamo energoresursu enerģijas ieguvu. Daudzi pētījumi, piemēram, nesens pētījums par Nīderlandi⁽⁴⁾ liecina, ka enerģētikas sistēmas pārveides neto ietekme uz nodarbinātību ir nepārprotami pozitīva. Jāuzsver, ka saskaņā ar šo pētījumu no minētās pozitīvās ietekmes labumu gūs visas Nīderlandes provinces.

Lai šādu pozitīvu attīstību varētu panākt visos Eiropas reģionos, pēc iespējas ātrāk ir jāiegulda līdzekļi cilvēku atbilstošā apmācībā.

3.7. Ir skaidrs, ka šī pozitīvā ietekme ne visos gadījumos var pilnīgi kompensēt visus strukturālo pārmaiņu trūkumus, piemēram, tos, kas izpaužas ogļu ieguves reģionos. Taču pāreja uz atjaunojamo energoresursu enerģiju paver lielas iespējas pozitīvai attīstībai daudzos Eiropas reģionos, kas pašlaik ir tikai enerģijas importētāji.

3.8. Vēl viens reģionālās ekonomiskās līdzdalības veids ir tieša dalība ieguldījumos atjaunojamo energoresursu iekārtās un tādējādi to ekspluatācija. Ja runājam par atjaunojamo energoresursu enerģijas ieguves iekārtām, jāsecina, ka lielāko daļu kopējo izmaksu veido kapitāla izmaksas. Reģionālās pievienotās vērtības radīšanā vēl jo svarīgāk ir tas, ka reģionālie dalībnieki var ieguldīt līdzekļus atjaunojamo energoresursu enerģijas ieguves iekārtās. Saskaņā ar Vācijas federālās zemes Hesenes pasūtītu pētījumu reģionālā pievienotā vērtība var būt līdz pat astoņām reizēm lielāka, ja vēja parks pieder reģionālam dalībniekam⁽⁵⁾.

3.9. Dažos Eiropas reģionos politikas veidotāji izprot šo nozīmīgumu un sākuši īstenot iniciatīvas, kuru mērķis ir stiprināt reģionālo līdzdalību atjaunojamo energoresursu enerģijas ieguvē, piemēram, *Community Empowerment Bill* (Skotija), *Lov om fremme af vedvarende energi* (Dānija), *Bürger- und Gemeindenbeteiligungsgesetz* (Vācijas federālā zeme Mēklenburga-Priekšpomerānija) vai *National Energy Independence Strategy* (Lietuva).

3.10. Trešais iespējamais līdzdalības veids ir tāds, ka patērētāji var nepastarpināti iegūt viņu reģionā esošās iekārtās ražotu enerģiju, piemēram, izmantojot tā dēvētos elektroenerģijas pirkuma līgumus (*power purchase agreements*). Digitalizācija padarīs elektroenerģijas pirkuma līgumus pieejamus arī maziem enerģijas patērētājiem, un izmaksu izmaiņas liecina, ka vietējās izcelsmes vēja vai saules enerģijas izmaksas arvien biežāk būs zemākas par vairumtirdzniecības cenu.

3.11. Svarīga ir vēl viena iespējama ietekme. Ja reģionāla enerģijas aprites ekonomika ar atjaunojamo energoresursu enerģijas radītiem ietaupījumiem vai ieņēmumiem reģionā nodrošinās jaunu pievienoto vērtību un mazinās līdzekļu aizplūšanu, ko rada enerģijas importēšana, būs pieejams kapitāls, kuru varēs ieguldīt citās nozarēs – arī ārpus enerģētikas nozares. Tas nozīmē, ka jāņem vērā ne tikai tiešā ietekme uz darbvietām (piemēram, darbvietas atjaunojamo energoresursu enerģijas nozarē), bet arī netiešā ietekme, ko var radīt jaunas reģionālās finanšu plūsmas.

⁽⁴⁾ Weterings, A. et al. (2018): *Effecten van de energietransitie op de regionale arbeidsmarkt – een quickscan*, PBL, Hāga, 36. lpp.

⁽⁵⁾ Institut für dezentrale Energietechnologien (2016. gads). *Regionale Wertschöpfung in der Windindustrie am Beispiel Nordhessen*.

4. Atjaunojamo energoresursu enerģijas ieguve kā reģionālā politika – labas prakses piemērs no Polijas (Podlase)

4.1. Podlases vojevodiste (Polija) ir piemērs, kas īpaši spilgti ilustrē 3. punktā minēto apsvērumu ievērošanu reģionālā līmenī. Tas ir piemērs, kā mazāk attīstīts reģions, izvērsot atjaunojamo energoresursu enerģijas ieguvei, var sekmīgi īstenot reģionālo politiku pat tad, ja valstī nav radīti optimāli nosacījumi. Tomēr ir vajadzīga sistemātiska pieeja, kas turpinājumā tiek izklāstīta.

4.2. Reģionālais parlaments (*Sejmik*) 2012. gadā pieņēma reģionālās attīstības plānu, kas bija pamats Eiropas struktūrfondu izmantošanas darba programmu īstenošanai.

4.3. Podlase, kas struktūras un ienākumu ziņā ir viens no vājākajiem Eiropas reģioniem, katru gadu importē enerģiju aptuveni 5,2 miljardu PLN (= 1,25 miljardu EUR) apmērā. Vojevodistei nav savu fosilo enerģijas avotu.

4.4. Attīstības stratēģijā ir minēta plānota “revolūcija” ar šādiem četriem mērķiem: 1) neatkarība no elektroenerģijas importa; 2) atjaunojamo energoresursu enerģijas īpatsvara palielināšana enerģijas patēriņā; 3) CO₂ emisiju mazināšana; 4) reģiona ekonomiskā potenciāla palielināšana, aizstājot importētos enerģijas nesējus (kas rada oglekļa emisijas) ar reģionāliem (tūriem) enerģijas veidiem.

4.5. Podlasē apzinās, ka “reģionālā enerģētikas politika” var gūt panākumus tikai tad, ja tiek ņemta vērā arī enerģijas tirgus dalībnieku struktūra. Tāpēc tur cenšas panākt, ka Podlases iedzīvotāji un uzņēmēji kļūst par decentralizētu enerģijas avotu īpašniekiem.

4.6. Kopš 2016. gada beigām Podlases pašvaldība *Turośń Kościelna* izlietoja tai piešķirtos Eiropas Reģionālās attīstības fonda līdzekļus, lai tās iedzīvotāji iegādātos 38 siltumsūkņus, 77 saules fotoelementu iekārtas un 270 saules siltumenerģijas sistēmas. Pašvaldība koordinē aprēķinus, pasūtījumus un iekārtu uzstādīšanu un uzņemas iedzīvotāju labā veikt visu juridisko un tehnisko darbu. 85 % no ieguldījumiem finansēja ar ES struktūrfondu līdzekļiem. Turpmāk 25 % visu ēku būs aprīkotas ar mūsdienīgu tehniku atjaunojamo energoresursu enerģijas ieguvei.

4.7. Izmantojot Polijā pastāvošo neto uzskaites sistēmu attiecībā uz mazajām saules fotoelementu iekārtām, iedzīvotāji ražo savu “zaļo” elektroenerģiju (ieskaitot visus papildu izdevumus) par apmēram 0,18 PLN par kilovatstundu (apmēram 4,3 centi/kWh). Salīdzinājumam: elektroenerģija no tīkla (iegūta galvenokārt, izmantojot ogles) šobrīd maksā 0,65 PLN/kWh (= 15,5 centi/kWh). Tas liecina, ka elektroenerģijas izmaksas ir samazinātas par aptuveni 75 %, un ietaupītie līdzekļi sniedz labumu reģiona tautsaimniecībai.

4.8. Maršala birojs izmantoja šo pieeju un 2017. gadā nodrošināja iespēju īstenot līdzīgus projektus 62 citās pašvaldībās. Kopumā tika pieprasīts finansējums aptuveni 4 700 saules siltumenerģijas iekārtām un 2 250 saules fotoelementu iekārtām ar kopējo jaudu, kas nedaudz pārsniedz 7 MWp, kuras tiek uzstādītas uz māju jumtiem; projekts tiks īstenots 2018. gadā.

4.9. Tomēr jau sen tiek domāts tālāk, piemēram, elektromobilitātes virzienā. No 5,2 miljardiem PLN, ko Podlase katru gadu izdod par enerģijas importu, apmēram 1,5 miljardi PLN tiek tērēti vieglajiem automobiļiem paredzētā benzīna un dīzeļdegvielas importam.

4.9.1. Podlases pārdomas par šo jautājumu: reģionā reģistrētie vieglie automobiļi gada laikā nobrauc aptuveni 5,2 miljardus kilometru. Ja visi transportlīdzekļi tiktu darbināti ar elektroenerģiju, šim nolūkam, patērējot 15 kWh/100 km, būtu vajadzīgi aptuveni 800 000 MWh elektroenerģijas. Pie pašreizējām tīkla pieslēguma izmaksām, kas ir 0,63 PLN/kWh, minētajam nolūkam būtu jātērē aptuveni 500 miljoni PLN to 1,5 miljardu PLN vietā, kurus pašlaik tērē par fosilo kurināmo. Tas nozīmē, ka reģionā paliktu aptuveni 1 miljards PLN, ko varētu izmantot ekonomikas stiprināšanai!

4.9.2. Nepieciešamo elektroenerģijas daudzumu varētu saražot, izmantojot aptuveni 70 (reģionā uzstādītas) vējturbīnas. Šāda iekārta gada laikā saražo elektroenerģiju, kuras pietiek aptuveni 7 000 vieglo automobiļu ekspluatēšanai, un viena kWh maksā aptuveni 6–7 centus. Ja 7 000 autovadītāju apvienotos un kooperatīvi ekspluatētu šādu iekārtu, viņu elektrotransportlīdzekļu ekspluatācijas izmaksas varētu kļūt vēl mazākas. Tomēr tam būtu jārada juridiski un administratīvi priekšnosacījumi, piemēram, atverot tīklus vienādranga sadalei. Šādas iespējas paver digitalizācija, taču politiskā realitāte tās nepieļauj!

4.10. Arī Podlasē tiek apsvērta iespēja izmantot reģionā ražotu vēja enerģiju, lai atteiktos no ogļu izmantošanas apkures iekārtās. Vēja enerģiju varētu izmantot rūpnieciskajos siltumsūkņos, kā arī siltuma akumulatoros. Šķiet, ka šāda rīcība būs ļoti rentabla. Tomēr šīs ieceres joprojām atrodas pirmsplānošanas posmā. Finanšu līdzekļu nav pat priekšizpētei.

5. Lielāka reģionālā pievienotā vērtība, reģionā izmantojot tajā ražotu atjaunojamo energoresursu enerģiju

5.1. Podlases piemērs liecina, ka būtiska atjaunojamo energoresursu enerģijas ietekmes izpausme ir iespējama reģionālās pirkspējas pieaugums. Lai varētu gūt priekšstatu par šo ietekmi, reģionālajā enerģijas aprites ekonomikā ir svarīgi vispirms novērtēt potenciālu gan elektroenerģijas, gan siltumapgādes un satiksmes jomā.

5.2. Reģionālās ekonomikas pieejas potenciālu var labi ilustrēt ar saules siltumenerģijas piemēru. Reģionālā pievienotā vērtība, ko rada iekārtu uzstādīšana un ekspluatēšana, ir neliela, it īpaši tādēļ, ka tai ir arī negatīvas sekas, piemēram, gadījumā, kad tiek aizstāta mazuta apkure un tādēļ apdraudētas mazuta tirgotāju darbvietas. Patiesībā saules siltumenerģijai ir ļoti pozitīva ietekme uz patērētājiem. Jo lielāks ir saules siltumenerģijas īpatsvars viņiem vajadzīgā siltuma kopapjomā, jo vairāk viņi var atteikties no enerģijas izejvielu, piemēram, ogļu, naftas vai dabasgāzes, importa, kas nozīmē pirkspējas aizplūšanu no reģiona uz ogļu, naftas un gāzes eksportētājvalstīm un starptautiskiem minerāleļļas un dabasgāzes koncerniem.

5.3. Kopumā jāsecina, ka reģionos ir jāsaprot enerģijas bilance, lai varētu gūt priekšstatu par to, cik lielā mērā izdodas vai varētu izdoties reģiona patērēto enerģijas apjomu nodrošināt ar reģionā ražotu (un šādos apstākļos uz laiku uzkrātu) atjaunojamo energoresursu enerģiju. Bilancei jāaptver šādi četri aspekti:

1. Jānosaka, cik liels enerģijas pieprasījums ir reģionā elektroenerģijas, siltuma un mobilitātes nozarē. Siltuma un mobilitātes nozares vērtība jāņem vērā un jānosaka, cik svarīga ir šīs nozares darbībai. Pirmkārt, 75 % enerģijas patērē tieši šīs nozares. Otrkārt, siltuma un mobilitātes lietojumi paver svarīgas elastīguma iespējas, kas parasti ir pieejamas tikai vietējā līmenī.
2. Jānoskaidro, cik liela ir iespēja šo pieprasījumu apmierināt ar reģionā iegūtu atjaunojamo energoresursu enerģiju. Tāpēc arī jānosaka, cik lielā mērā ar šādu rīcību faktiski var mainīt kapitāla plūsmas virzienu, lai tas atbilstu reģiona interesēm. Bioenerģijas gadījumā tas ir atkarīgs no biomasas izcelsmes, savukārt visu atjaunojamo energoresursu enerģijas ieguves tehnoloģiju gadījumā – no iekārtu un uzņēmumu, kam uzticēta to uzstādīšana un uzturēšana, izcelsmes. Turklāt, ņemot vērā operatoru struktūru un – attiecīgā gadījumā – elektroenerģijas patēriņa apjomu reģionā, ir jānosaka, vai darbības radītais apgrozījums paliek reģionā, un tādā veidā jāpārlicinās, vai ir nodrošināta reģionālo dalībnieku ekonomiska līdzdalība.
3. Starpība starp reģionam vajadzīgās enerģijas apjomu un tā daļu, ko var nodrošināt ar reģionā iegūtu atjaunojamo energoresursu enerģiju, liecina par to, cik daudz enerģijas jāimportē no citiem reģioniem (kapitāla aizplūde no reģiona). Arī turpmāk daudzi Eiropas reģioni nevarēs iztikt bez enerģijas importa tikai tāpēc, ka reģionam vajadzīgo enerģijas apjomu pašu spēkiem nevar efektīvi, rentabli un vienkārši tehniski nodrošināt.
4. Ja reģionā tiek saražots vairāk enerģijas nekā patērēts, jānosaka, kas gūst ieņēmumus no elektroenerģijas pārdošanas.

5.4. Katram Eiropas reģionam būtu jāsaprot reģionā saražotās enerģijas un reģionālā enerģijas patēriņa bilance, taču šāda prasība nebūtu jānosaka ar likumu. Gluži pretēji, katram reģionam vajadzētu būt ieinteresētam brīvprātīgi izstrādāt attiecīgo bilanci. Jāpārbauda, vai šajā saistībā var izmantot noteikto NUTS 3 reģionu kategoriju. Dažos gadījumos lietderīga iespēja varētu būt arī pārrobežu enerģijas reģioni, arī "reģionu veidotas Eiropas" izpratnē. Šajā saistībā koordinēšanas uzdevumu varētu veikt enerģētikas informācijas dienests, ko EESK jau pieņēmtā atzinumā⁽⁶⁾ aicināja izveidot.

6. Līdzsvarotas vai pozitīvas enerģijas bilances potenciāls enerģētikas politikas un reģionālās politikas jomā

6.1. Ja izdosies uzlabot reģionā ražotās un reģionā izmantotās atjaunojamo energoresursu enerģijas bilanci, kas aprakstīta 5. punktā, tiks sniegts ieguldījums Eiropas energoatkarības mazināšanā.

⁽⁶⁾ OV C 262, 25.7.2018., 86. lpp.

6.2. Ja reģionālie dalībnieki ekonomiskā ziņā varētu vairāk iesaistīties atjaunojamo energoresursu enerģijas ieguvē, tiktu stiprināta reģionālā kohēzija. Tas saistīts ar faktu, ka mazāk attīstītiem reģioniem bieži vien ir vislielākās platības atjaunojamo energoresursu enerģijas ieguvei, un tāpēc tajos atjaunojamo energoresursu enerģijas ieguvei ir vislielākā ietekme uz reģiona tautsaimniecību.

6.3. Ja tiks izstrādātas konkrētas reģionālās enerģijas bilances, varēs saprast, kāda ir enerģētikas pārkārtošanas nozīme katrā reģionā. Tādā veidā tiktu radīts stabils pamats debatēm par strukturālajām pārmaiņām noteiktos reģionos. Atbilstošus reģionālās politikas ieviešanās pasākumus varētu izstrādāt labāk nekā pašlaik, jo samērā vispārīgi tiek runāts par tikai par "ogļu reģioniem" vai "enerģijas salām".

6.4. Attiecīgā reģiona iedzīvotājus konkrēti ietekmē tas, vai reģions ir enerģijas eksportētājs vai importētājs vai arī reģionam ir līdzsvarota enerģijas bilance. Šis jautājums jāapspriež dialogā ar reģionālajām ieinteresētajām personām. Nav ideāla risinājuma, kas būtu vienādi piemērots visiem reģioniem. Tā vietā ir jāvienojas par taisnīgākiem un reģioniem piemērotiem risinājumiem, arī domājot par telpisko taisnīgumu (*spatial justice*), proti, jautājumu, kādam nolūkam kādas platības tiks izmantotas. Jāveic reģionālo politiku un pārvaldes darbinieku atbilstoša apmācība.

6.5. Jo labāk izdosies reģionam vajadzīgo enerģiju nodrošināt ar reģionā iegūtu atjaunojamo energoresursu enerģiju, jo reģionā dzīvojošie un strādājošie patērētāji būs neatkarīgāki no pasaules tirgus cenu izmaiņām (it īpaši tas attiecas uz minerāleļļu un dabasgāzi). Šis ir labākais veids, kā mazināt enerģētisko nabadzību un galapatērētāju neaizsargātību. Tā kā enerģijas cenas ir aizvien svarīgāks faktors, ko ņem vērā, pieņemot lēmumus par ieguldījumiem, paveras iespēja vienlaikus vairo vietējo ekonomikas un rūpniecības centru pievilcību.

6.6. Paredzēto siltuma un mobilitātes nozares integrēšanu elektroenerģijas sistēmā varētu mērķtiecīgi veicināt un stiprināt, stimulējot atjaunojamo energoresursu enerģijas izmantošanu reģionā, kurā tā tiek ražota.

6.7. Nozīmīgas iespējas paver enerģētikas digitalizācija. Arī šai ziņā stimuli, kas uzlabotu atjaunojamo energoresursu enerģijas izmantošanu reģionā, kurā tā tiek ražota, varētu atrastīt īpašo digitalizācijas potenciālu un tādējādi veicināt inovāciju.

6.8. Eiropas enerģētikas savienības mērķis ir stiprināt iedzīvotāju, t. i., enerģijas patērētāju lomu enerģētikas pārkārtošanā. Tomēr pastāv lieli šķēršļi iekļūšanai starpreģionālajā enerģijas tirgū, un svarīga loma ir apjomradītiem ietaupījumiem⁽⁷⁾. To var izskaidrot tikai ar to, ka vēsturiski ir izveidojušās monopolistiskas tirgus struktūras. Reģionālajā līmenī, t. i., reģionālā enerģijas aprites ekonomikā iedzīvotāji un patērētāji var daudz vienkāršāk pildīt šo jauno, aktīvāko lomu.

6.9. Reģionā ražotās atjaunojamo energoresursu enerģijas plašāka izmantošana mazinātu tīklu noslodzi un vajadzību būtiski paplašināt Eiropas elektroenerģijas pārvades tīklus (sk. arī 52. apsvērumu priekšlikumā direktīvai par atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanu (COM(2016) 767 final)).

7. Ieteikumi attiecībā uz reģionālo enerģijas aprites ekonomiku

7.1. EESK aicina ES iestādes uzskatīt, ka reģionos ražotās atjaunojamo energoresursu enerģijas izmantošana attiecīgajos reģionos ir Eiropas enerģētikas un kohēzijas politikas mērķis, un kā mērķu izmantot reģionam vajadzīgās enerģijas apjoma un reģionā saražotās atjaunojamo energoresursu enerģijas bilanci. Tas, pirmkārt, nozīmē, ka turpmāk, paredzot atbalstu atjaunojamo energoresursu enerģijas ieguvei, būtu jāņem vērā iedzīvotāju ražotās enerģijas un citu reģionālo dalībnieku, kuri negūst labumu no apjomradītiem ietaupījumiem, īpašās iezīmes⁽⁸⁾. Īpaši svarīgs mērķis ir likvidēt šķēršļus, kas ierobežo piekļuvi tirgum un ietekmē nelielo (reģionālo) dalībnieku iespējas tirgū. Lietderīga ir arī Eiropas programma reģionālo dalībnieku apmācībai un labas prakses apmaiņas uzlabošanai.

7.2. Priekšnoteikums tam ir stratēģisks lēmums, ka enerģētikas politikas mērķis ir decentralizācija. Šai ziņā dokumentu kopumā "Tīru enerģiju ikvienam Eiropā" joprojām ir pārāk daudz pretrunu starp drīzāk decentralizētu un viennozīmīgi centralizētu enerģētikas politiku. Atzinīgi būtu vērtējams tas, ka Eiropas reģioniem un pašvaldībām tiek piešķirtas pilnvaras

⁽⁷⁾ OV C 288, 31.8.2017., 91. lpp.

⁽⁸⁾ OV C 246, 28.7.2017., 55. lpp.

tieši reglamentēt reģionālo dalībnieku līdzdalību reģionālo atjaunojamo energoresursu izmantošanā. Tas atbilstu arī tradīcijai daudzās Eiropas Savienības dalībvalstīs, kur pašvaldības sniedz vispārējas nozīmes pakalpojumus.

7.3. EESK aicina Komisiju nākt klajā ar priekšlikumiem par to, kādus enerģētikas politikas pasākumus Eiropas, valstu un pašvaldību līmenī var izmantot, lai atbalstītu reģionālo enerģētiku. Viens no šādiem priekšlikumiem var būt ierosinājums atbilstoši formulēt publiskā iepirkuma tiesību normas. Turklāt būtu jāizstrādā metodika, ko reģioni var izmantot, lai izstrādātu savu konkrēto enerģijas bilanci. Būtu vēlama tāda tiešsaistes lietotne reģionālajiem politiķiem un ieinteresētajām personām, kas rāda vismaz aptuvenus rezultātus.

7.4. Tīkla tarifu un, iespējams, arī citu nodevu un nodokļu pārstrukturēšana varētu būt lietderīga centienos panākt jau minēto atjaunojamo energoresursu enerģijas ieguves ietekmi uz reģionu tautsaimniecību. Eksportētai un it īpaši importētai enerģijai būtu jānosaka tāda cena, kurā ņemtas vērā vismaz transporta izmaksas.

7.5. Diferencētas tīkla maksas (proti, elektroenerģijas tirdzniecības darījuma cena tiek noteikta atkarībā no tā, cik tīkla līmeņi tiek izmantoti attiecīgā darījuma veikšanai), ko papildina centieni palielināt reģionā ražotas atjaunojamo energoresursu enerģijas īpatsvaru reģionam vajadzīgās enerģijas kopapjomā, arī atvieglo pūliņus, ņemot vērā tirgus apsvērumus, novērtēt faktiskās tīkla paplašināšanas vajadzības. Būs svarīgi Eiropas enerģētikas reģionus labi savienot. Tomēr tas nenozīmē, ka tīkla paplašināšanai noteikti un katrā gadījumā jāpiešķir prioritāte. Pašlaik to vēl dara pārāk bieži un bez tehniska pamatojuma⁽⁹⁾.

Briselē, 2018. gada 11. jūlijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER*

⁽⁹⁾ Sk. Peter, F.; Grimm, V. & Zöttl, G. (2016). *Dezentralität und zellulare Optimierung – Auswirkungen auf den Netzausbaubedarf*. https://www.fau.de/files/2016/10/Energiestudie_Studie.pdf